

Interkultúrny dialóg

alebo medzikultúrny dialóg – dialogos – z gréčtiny, „rozhovor“, pôvodne termín odvodený z dialogickej filozofie 20 storočia (napr. Martin Buber, Hermann Cohen, a i.) ktorá určovala ideálnu podobu vzťahu medzi individuami a medzi vzájomne odlišnými (svetovými a náboženskými) kultúrami na princípe dialógu. S rozvojom tzv. kulturálnych štúdií v šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa tento pojem objavuje najmä v súvislosti s úzkym previazaním na interkultúrnu komunikáciu, kde označuje interpersonálnu interakciu vedenú s pomocou jazykových kódov medzi príslušníkmi rôznych spoločenských skupín alebo kultúr, odlišných národov a etnik, rasových, náboženských a jazykových spoločenstiev. Tento styk a s ním súvisiace komunikačné aktivity zintenzívnené v ére globalizácie nadobúdajú priam životnú dôležitosť (najmä v súvislosti etnickými konfliktami, medzinárodnými spormi, vojnovými akciami a pod.)

Problematika interkultúrneho dialógu zahŕňa široké spektrum javov a procesov, a to ako porozumenie iným kultúram, vedenie dialógu, ako aj prejavy odlišnosti a stretávania kultúr v každodennej životnej realite jednotlivcov a skupín. Princíp interkulturality zdôrazňuje aktívny princíp kultúrnej diverzity. Pre ľudské spoločenstvá a kultúry je prirodzenejšia tendencia komunikovať medzi sebou, než sa vzájomne izolovať. Jednotlivé kultúry existujúce popri sebe nie sú absolútne uzatvorenými systémami. K dialógu medzi kultúrami dochádza permanentne, a to v čase aj priestore. Dialóg alebo reciprocita kultúrnych informácií sa takto javí ako prirodzený rys ľudskej podstaty. Procesy, ktoré v nich prebiehajú majú endogénny a exogénny charakter a sú veľmi úzko prepojené s procesmi globalizácie v ekonomickej a sociokultúrnej oblasti, ako aj s rozvojom komunikačných technológií a narastajúcou migráciou obyvateľstva. Koncentrujú sa dovnútra kultúr a tiež do vonkajšieho prostredia, v ktorom dochádza ku vzájomným kultúrnym presahom. Stretávanie a dialóg medzi nimi tak môže mať rozmanité podoby. Vieme ich identifikovať v rámci migračných pohybov, v mediálnej komunikácii, v kultúrne zmiešaných rodinách a mestách, v jazykových prekladoch, v nadnárodných a humanitárnych organizáciách, pri kontaktoch a dialógoch náboženstiev, v rámci medzinárodných mobilít študentov atď.

Pri základnom vymedzovaní pojmu interkultúrny dialóg treba mať na zreteli fakt, že dialóg je predovšetkým o aktívnej komunikácii. Predpona „inter“ priamo odkazuje na interakciu, výmenu, reciprocitu, vzájomnú závislosť, solidaritu, desegregáciu, inklúziu. Vzťahuje sa ku kultúre, teda k hodnotám, normám, symbolom, ideám a významom. To v kontexte interznamená predovšetkým vzájomné znovurozpoznávanie hodnôt, noriem, symbolov, významov a stratégií jednotlivých kultúr. Interkultúrna komunikácia a interkultúrny dialóg stimulujú kultúrnu tvorivosť a ich ďalší rozvoj. Vzájomný tvorivý dialóg, ktorý vedie k vzájomnému obohacovaniu kultúr sa v historickej perspektíve ukázal byť významnejší ako individuálna invencia jednotlivých kultúr. V podmienkach interkultúrneho dialógu získavajú kultúry nové impulzy pre svoj rozvoj, nové inšpirácie. Môže dochádzať k ich približovaniu sa a súčasne k profilácii jedinečnosti.

Vysoká miera stretávania sa ľudí odlišných kultúr, rás a národov tak charakteristická pre súčasný multikultúrny svet môže mať jednak podobu mierového spolužitia, inokedy však i konfliktov. Bolo by mylnou úvahou predpokladať, že odstraňovaním jedinečností a odlišností by bolo možné zamedziť medzinárodným konfliktom a nedorozumeniam na pôde

interkultúrneho dialógu. Napriek tomu je dôležité vytvárať predpoklady a podmienky na spoznanie a pochopenie odlišností, ktoré môžu viesť k ich akceptovaniu a tolerancii. Ak dochádza k intolerancii, je to dôsledok rôznych mechanizmov, z ktorých je najmarkantnejší etnocentrizmus s národným, náboženským alebo ideologickým podfarbením.

Hlavnými hodnotami medzikultúrneho dialógu sú efektívny kultúrny pluralizmus, uznanie rovnocennosti iných kultúr a ich inakosti, rezignácia na akúkoľvek inštrumentalizáciu iného a na europocentrizmus. Ako dynamický proces rozvoja medzikultúrneho spolužitia je podmienený empatiou, toleranciou a kultúrne špecifickými znalosťami. Cieľom je osvojenie kompetentného konania v cudzích kultúrach, ktoré slúži k vytváraniu spoločne uznávaného významu vecí. Interkultúrny dialóg tak nachádza svoj zdroj v poznaní inakosti a plurality životných svetov, v ktorých spolu ko-existujeme. Odlišnosť hodnotových systémov a prežívaných skúseností priam generuje potrebu rozvíjania interkultúrnych kompetencií. Kultúrna koexistencia si zároveň nevyhnutne žiada hľadať to, čo majú jednotlivé kultúry spoločné. Konštruktívnou cestou by mohlo byť prijatie rôznorodosti a hľadanie spoločných rysov. Toto hľadanie spoločných črt môžeme chápať ako volanie po dialógu medzi kultúrami. Dialóg by mohol byť efektívny prostriedok predchádzania konfliktov, regulácie napätia a eventuálnych nepriateľských stretov v dnešnom svete. Efektívny dialóg vyžaduje vzájomne obohacujúcu interakciu, ktorá vedie k hlbšiemu poznaniu seba, svojej kultúry a možností.

Literatúra a zdroje

- DUBNIČKA, I.: Kultúrny dialóg – nekonečný príbeh homo sapiens. In Gažová, V. – Slušná, Z. a kol.: *Európa – interkultúrny priestor*. Bratislava : Katedra kulturológie FF UK, 201, s. 82-91. ISBN 978-80-7121-327-7.
- GAŽOVÁ, V.: Úvod do kulturológie. In *ACTA CULTUROLOGICA* zväzok č. 17. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2009, 107 s. ISBN 80-7121-315-4.
- GAŽOVÁ, V.: Kultúrne kompetencie pre 21. storočie. In Gažová, V. – Slušná, Z. a kol.: *Európa – interkultúrny priestor*. Bratislava : Katedra kulturológie FF UK, 2010, s. 92-104. ISBN 978-80-7121-327-7.
- HORYNA, B.: Dialog, mezikulturní. In Malina J. a kol. *Antropologický slovník (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno : Cerm, 2009, s. 907-908. ISBN 978-80-7204-560-0.
- JAKUBOVSKÁ, K.: *Od multikultúrnosti a internacionalizácie k revitalizácii tradícií*. Boskovice : Albert, 2017, 155 s. ISBN 978-80-7326-275-4.
- KUDLAČÁKOVÁ, V.: *Vybrané kapitoly z kultúrnej diplomacie*. Nitra : Katedra kulturológie FF UKF, 2015, 136 s. ISBN 978-80-558-0785-0.
- KVASNIČKOVÁ, A.: Interkultúrny dialóg – Európa – pamäť. In Gažová, V. – Slušná, Z. a kol.: *Európa – interkultúrny priestor*. Bratislava : Katedra kulturológie FF UK, 2010 s. 129 - 144. ISBN 978-80-7121-327-7.
- PRŮCHA, J.: *Interkulturní psychologie : sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha : Portál, 2007, 224 s. ISBN 978-80-7367-280-5.

Mgr. Erika Moravčíková, PhD.
Katedra kulturológie FF UKF v Nitre